

Tarih:14.02.2010

Sayı: 2010/03

Türkiye'nin 20 ilinde tehlike çanları çalıyor

İhracatı artsa da, kişi başına milli gelir yükselse de, dünyanın en büyük 20 ekonomisi arasında yer alsa da Türkiye, işsizliği önleme konusunda pek yol alamadı. İşsizlik konusundaki olumsuz tablo, Türkiye geneli için karamsar bir tablo yarattı. Ancak veriler, özellikle 20 ilde tehlike çanlarının çalmaya başladığına işaret ediyor.

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın (İSMMMO) "Türkiye'nin Sıkışan Kentleri" başlıklı ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) ile güncellediği verilerden yararlanarak yaptığı hesaplama göre, işsizlik sadece yoksulluğun ete kemiğe büründüğü Doğu ve Güneydoğu'da değil, kuzeyden güneye hatta batıya kadar uzandı. Söz konusu 20 ilde, istihdam edilenlerle işsiz kalanların toplamı anlamına gelen "işgücü" azaldı. Aynı şekilde iş olanakları da gerileyince istihdam edilenlerin sayısı düştü. Bu kentler için küresel kriz sadece tuz biber oldu, çünkü işsizlik 4 yıldır hem sayısal olarak hem de oransal açıdan sürekli tırmandı.

İSMMMO'nun derlemesine göre, Ege, Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer alan Aydın, Denizli ve Muğla, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt, Erzurum, Erzincan ve Bayburt, Samsun, Tokat, Çorum ve Amasya'da beş yıldır işgücü ve istihdam azaldı. İşsizlik ise arttı.

Manisa, Afyon, Kütahya ve Uşak'ta ise işsiz sayısı azalmış görünüyor. 2004 ile 2008 yılları arasında işgücünde önemli gerileme yaşayan üç kent, işsiz sayısını 3-4 bin kişilik istihdam yaratarak azaltsa da işsizlik oranı yüzde 7.6'dan yüzde 8.3'e

yükseldi. Trakya’da ise biraz daha farklı bir durum ama benzer bir sonuç söz konusu. Yaratılan istihdam işgücündeki artışı karşılamaya yetmeyince işsizlik oranı yüzde 6.6’dan yüzde 11.2’ye çıktı. Üstelik, TÜİK’in mart ayında açıklayacağı ve küresel krizin izlerini de taşıyacak yeni veriler henüz bu resmin içinde bulunmuyor.

İSMMMO Başkanı Yahya Arıkan, verilere ilişkin değerlendirmesinde, kronik hale gelen işsizlik sorununun artık hakim olduğu bölgeyi genişlettiğine dikkat çekerek “20 kentte de 4 yıldır, işgücü eriyor, istihdam azalıyor, işsizlik ise artıyor. Bu kentlerden biraz daha iyi durumda olanlar ise işgücü ve istihdamda kısmi bir artış olması. Ancak bu illerde de işsizliğin düşmediğini görüyoruz” dedi. Türkiye’nin bu bölgeler başta olmak üzere işsizlik sorununu çözmeye odaklanması gerektiğini belirten Arıkan, “Bu illerdeki ekonomik yaşam eriyor, çalışma kapasitesi daralıyor. İşsizlik sorunu, Doğu ve Güneydoğu illerinde yıllardır olduğu gibi artık kuzey, güney ve batı illerinde de kronikleşmeye başladı” değerlendirmesini yaptı.

TEKEL işçilerinin haklı mücadelesindeki kararlı eylemlerini anımsatan Yahya Arıkan, şöyle devam etti: “Türkiye’nin 20 ilindeki sıkışmaya dikkat! Veriler alarm zilleri çalıyor. Burada ne yapacağını bilemeyen, çaresizlik içinde sıkışmış milyonlarca insanımız var. Bu insanlar Ankara’da eylemde değiller belki ama işsizlik ve yoksulluğun pençesinde. Meydanlarda olanların da olmayanların da çığlığına kulak vermemizin zamanı gelmiştir. Türkiye’yi ithal mal cenneti haline getiren düşük gümrük vergisi uygulamasını gözden geçirmeli, istihdam olanakları yaratan sektörlere teşvikler masaya yatırmalı, bu illeri öne alarak çözüm aramalıyız. Kronik işsizlik sorunu, etkisi altına aldığı haritayı genişletmiştir.”

İSMMMO’nun “Türkiye’nin Sıkışan Kentleri” derlemesinde ulaşılan saptamalar şöyle:

Türkiye’nin en sıkıntılı kentleri

Haritada kırmızı ile işaretlenen iller, 2004'ten bu yana kan kaybediyor. Ege'nin turizm ve sanayi kentleri Aydın, Denizli ve Muğla yeni istihdam yaratmak yerine mevcut istihdamı azalttı. Aralarında bir dönemin "Anadolu kaplanı" Denizli'nin de yer aldığı üç kent, 2004 yılında 945 bin kişiye istihdam sağlarken, 2008 sonunda bu rakam 897 bin kişiye indi. Üç kentte 2004 yılında 1 milyon 24 bin kişi olan işgücü ise 2008 yılında 1 milyon 5 bin kişiye geriledi. İstihdam edilenlerle işsizlerin toplamından oluşan işgücü gerileyince de 2004 yılında Ege'nin üç kentinde yüzde 7.7 olan işsizlik oranı yüzde 10.8'e, 78 bin olan işsiz sayısı da 108 bine yükseldi. Diğer bir ifadeyle söz konusu kentler beş yılda yeni istihdam yaratmak yerine mevcut istihdamı da koruyamamış oldu.

İşgücündeki azalmaya rağmen istihdamda gerileme yaşanınca 2004 yılında yüzde 7.7 olan işsizlik oranı yüzde 10.8'e, 78 bin olan işsiz sayısı da 108 bine yükseldi.

GAP bölgesinde işgücü azaldı

Türkiye'nin doğurganlık oranı en yüksek, genç nüfusu en yoğun olan Doğu ve

Güneydoğu Anadolu’da “ilginç bir şekilde” çalışanlar ile iş arayanların sayısı, yani işgücü azaldı. Ancak bu durum, bölgedeki işsizliğin azalmasına katkı sağlamadı. Çünkü beş yılda bölgede istihdam edilenlerin sayısında da benzer bir gerileme yaşandı.

Yıllardır bir türlü tamamlanamayan GAP bölgesindeki Şanlıurfa, Diyarbakır’da 550 bin olan işgücü 540 bine, 485 bin olan istihdam da 464 bin kişiye düştü. Beş yıl önce 485 bin kişiye istihdam yaratılan iki kentte bu rakam artacağına daha da geriledi ve 464 bin kişiye indi. Bu gelişme yüzde 11.8 olan işsizlik oranını yüzde 14.1’e yükseltirken, 65 bin olan resmi işsiz rakamı da 76 bine ulaştı.

Anadolu’nun ‘eriyen’ kentlerinde 4 yıllık değişim

İşgücü Yıllar	İşgücü (bin)		İstihdam (bin)		İşsizler (bin)		İşsizlik (%)	
	2004	2008	2004	2008	2004	2008	2004	2008
<i>Aydın, Denizli, Muğla</i>	1.024	1.005	945	897	78	108	7,7	10,8
<i>Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak</i>	1.087	952	1.004	873	83	79	7,6	8,3
<i>Samsun, Tokat, Çorum, Amasya</i>	1.110	1.089	1.041	1.008	69	81	6,2	7,4
<i>Erzurum, Erzincan, Bayburt</i>	408	368	393	345	15	23	3,6	6,3
<i>Şanlıurfa, Diyarbakır</i>	550	540	485	464	65	76	11,8	14,1
<i>Mardin, Batman, Şırnak, Siirt</i>	364	319	341	264	22	56	6,1	17,4

Güneydoğu Bölgesi’nin diğer kentlerinden Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt’te de benzer gelişmeler meydana geldi. Dört ilde, 2004’te 364 bin olan işgücü 45 bin kişi azalarak 319 bine, 341 bin olan istihdam ise 77 bin kişi gerileyerek 264 bine indi. Bu durum yüzde 6.1 olan işsizlik oranını yaklaşık üçe katlayarak yüzde 17.4’e yükseltti.

Doğu’nun ‘makus talihi’

Doğu Anadolu’nun “talihsiz kentlerini” ise Erzurum, Erzincan ve Bayburt oluşturdu. Üç kentin 408 bin kişilik işgücü beş yılda 40 bin kişi azalarak 368 bine indi. Ancak, istihdam edilenlerin oranı da 48 bin kişi azalınca işgücündeki azalma işsiz sayısını düşürmeye yetmedi. Böylece, Erzurum, Erzincan ve Bayburt’un 15 bin kişilik “işsizler ordusu” 23 bin kişiye, işsizlik oranı da yüzde 3.6’dan yüzde 6.3’e ulaşmış oldu.

Karadeniz’de durum parlak değil

Karadeniz ve Orta Anadolu Bölgesi'nin sıkıntılı kentleri ise Samsun, Tokat, Çorum ve Amasya oldu. İşgücü 1 milyon 110 binden 1 milyon 89 bine, istihdam ise 1 milyon 41 binden 1 milyon 8 bine düşünce, işsizlik oranı yüzde 6.2'den yüzde 7.4'e yükseldi. Daha önce 69 bin işsizi barındıran dört kent bu sayıyı 81 bin kişiye yükseltmiş oldu.

Ege'de de işgücü geriliyor

İşsiz sayısını 83 binden 79 bine düşüren Manisa, Afyon, Kütahya ve Uşak ise bunu yarattığı istihdamdan çok, işgücündeki gerilemeye borçlu. 2004 yılında 1 milyon 87 bin kişilik işgücüne sahip olan dört kentte bu rakam 952 bine geriledi. İstihdam ise 1 milyon 4 binden 873 bine düştü. İşgücündeki azalma ve yaratılan istihdam işsiz sayısı 4 bin kişi indirmiş görünse de 2004 yılında yüzde 7.6 olan işsizlik oranı dört yıl sonra yüzde 8.3 olarak açıklandı.

İşsizliğe engel olamayan kentler

Yıllar	İşgücü		İstihdam (bin)		İşsizler (bin)		İşsizlik (%)	
	2004	2008	2004	2008	2004	2008	2004	2008
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	550	613	514	544	37	69	6,6	11,2
Balıkesir, Çanakkale	578	594	541	550	38	45	6,5	7,5
Bursa, Eskişehir, Bilecik	1.159	1.283	1.051	1.151	107	132	9,3	10,3
Konya, Karaman	635	812	578	729	56	83	8,9	10,2
Antalya, Isparta, Burdur	859	1.036	799	943	60	92	7,0	8,9
Adana, Mersin	1.035	1.200	881	998	154	202	14,9	16,8
Ağrı, Kars, İğdir, Ardahan	304	334	299	315	5	19	1,8	5,6
Van, Muş, Bitlis, Hakkari	397	425	355	364	42	60	10,6	14,2
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	557	634	472	530	84	104	15,1	16,4

Trakya'da ise biraz daha farklı bir durum söz konusu olsa da sonuç değişmedi. 550 bin kişilik işgücüne sahip Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli beş yılda bu rakamı 613 bine yükseltti. Ancak sadece 544 bin kişiye istihdam yaratabildiği için işsizlik oranı yüzde 6.6'dan Türkiye ortalamasının üzerine çıkarak yüzde 11.2'ye işsiz sayısı da 37 binden 69 bin kişiye yükseldi.

İstihdamı artırıp işsizliği azaltanlar da var

İlgücü Yıllar	İlgücü (bin)		İstihdam (bin)		İşsizler (bin)		İşsizlik (%)	
	2004	2008	2004	2008	2004	2008	2004	2008
İstanbul	4.017	4.416	3.521	3.923	497	493	12,4	11,2
İzmir	1.240	1.327	1.045	1.171	195	156	15,7	11,8
Ankara	1.364	1.533	1.155	1.352	209	180	15,3	11,8
Zonguldak, Karabük, Bartın	352	421	309	392	43	29	12,2	6,9
Kastamonu, Çankırı, Sinop	205	295	183	276	22	20	10,7	6,7
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	451	483	365	413	86	70	19,2	14,5

İşsizliği hem oransal hem de sayısal olarak azaltan iller ise İstanbul, İzmir, Ankara, Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli oldu. Söz konusu kentlerde işgücü artışına karşın istihdamda da önemli artış kaydedildi.

İşgücüne yeni katılımlara rağmen, sanayi kenti İstanbul 2004 ile 2008 yılları arasında 400 bin kişiye istihdam yaratırken, Ankara yaklaşık 200 bin kişiye, İzmir ise 30 bin kişiye istihdam yarattı.

İşsizliğin oransal olarak en yüksek olduğu kentler sıralamasında Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt ilk sırayı aldı. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki gergin ortam nedeniyle yaşanan göçler iki ildeki işgücü ve istihdamı düşürdü. 2004 yılında yüzde 6.1 olan işsizlik oranı yüzde 17.4'e yükselirken, işsiz sayısı 22 binden 56 bine tırmandı.

İşsizlik oranı en yüksek kentler	2008
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	17.4
Adana, Mersin	16.8
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	16.4
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	15.8
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	14.5
Van, Muş, Bitlis, Hakkari	14.2
Şanlıurfa, Diyarbakır	14.1
Ankara	11.8
İzmir	11.8
Aydın, Denizli, Muğla	10.8
Kayseri, Sivas, Yozgat	11.4
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	11.2

İstanbul	11.2
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	10.8
Bursa, Eskişehir, Bilecik	10.3
Konya, Karaman	10.2
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	10.1
Antalya, Isparta, Burdur	8.9
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	8.9
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	7.4
Balıkesir, Çanakkale	7.5
Zonguldak, Karabük, Bartın	6.9
Kastamonu, Çankırı, Sinop	6.7
Erzurum, Erzincan, Bayburt	6.3
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	5.8
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	5.6
Türkiye ort.	11.0

İkinci sıraya ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden en çok göç alan illerin başında gelen Adana ve Mersin yerleşti. Her iki kentte yaratılan istihdam işgücünü karşılamaya yetmediği gibi 2008'de etkisi artan küresel finansal krizin yansımaları da işsiz sayısını 154 binden 202 bine yükseltti. Böylece iki ilin 2004 yılında yüzde 14.8 olan işsizlik oranı yüzde 16.8'e ulaştı.

İşsizlik oranının en yüksek olduğu kentler arasında üçüncülüğü yine Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Gaziantep, Adıyaman ve Kilis aldı. Üç kentin 2004 yılında yüzde 15.1 olan işsizlik oranı yüzde 16.4'e ulaştı. 84 bin kişilik işsizler ordusu ise 104 bin kişiyi buldu.

Dört yılda sadece 13 kent işsizliği azalttı, istihdamı artırdı

İşgücü	İşgücü (bin)		İstihdam (bin)		İşsizler (bin)		İşsizlik (%)	
	2004	2008	2004	2008	2004	2008	2004	2008
Türkiye	22.016	23.805	19.632	21.194	2.385	2.611	10,8	11,0
<i>İstanbul</i>	4.017	4.416	3.521	3.923	497	493	12,4	11,2
<i>Tekirdağ, Edirne, Kırklareli</i>	550	613	514	544	37	69	6,6	11,2
<i>Balıkesir, Çanakkale</i>	578	594	541	550	38	45	6,5	7,5

<i>Izmir</i>	1.240	1.327	1.045	1.171	195	156	15,7	11,8
<i>Aydın, Denizli, Muğla</i>	1.024	1.005	945	897	78	108	7,7	10,8
<i>Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak</i>	1.087	952	1.004	873	83	79	7,6	8,3
<i>Bursa, Eskişehir, Bilecik</i>	1.159	1.283	1.051	1.151	107	132	9,3	10,3
<i>Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova</i>	843	1.082	736	965	107	117	12,7	10,8
<i>Ankara</i>	1.364	1.533	1.155	1.352	209	180	15,3	11,8
<i>Konya, Karaman</i>	635	812	578	729	56	83	8,9	10,2
<i>Antalya, Isparta, Burdur</i>	859	1.036	799	943	60	92	7,0	8,9
<i>Adana, Mersin</i>	1.035	1.200	881	998	154	202	14,9	16,8
<i>Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye</i>	707	862	584	725	123	137	17,4	15,8
<i>Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir</i>	448	400	402	359	46	41	10,2	10,1
<i>Kayseri, Sivas, Yozgat</i>	596	645	537	572	59	73	9,9	11,4
<i>Zonguldak, Karabük, Bartın</i>	352	421	309	392	43	29	12,2	6,9
<i>Kastamonu, Çankırı, Sinop</i>	205	295	183	276	22	20	10,7	6,7
<i>Samsun, Tokat, Çorum, Amasya</i>	1.110	1.089	1.041	1.008	69	81	6,2	7,4
<i>Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane</i>	1.177	1.137	1.096	1.071	81	66	6,9	5,8
<i>Erzurum, Erzincan, Bayburt</i>	408	368	393	345	15	23	3,6	6,3
<i>Ağrı, Kars, İğdir, Ardahan</i>	304	334	299	315	5	19	1,8	5,6
<i>Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli</i>	451	483	365	413	86	70	19,2	14,5
<i>Van, Muş, Bitlis, Hakkari</i>	397	425	355	364	42	60	10,6	14,2
<i>Gaziantep, Adıyaman, Kilis</i>	557	634	472	530	84	104	15,1	16,4
<i>Şanlıurfa, Diyarbakır</i>	550	540	485	464	65	76	11,8	14,1
<i>Mardin, Batman, Şırnak, Siirt</i>	364	319	341	264	22	56	6,1	17,4

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları/ Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.